

5. Současná péče o kulturní hodnoty a památky, legislativní zajištění v ČR

Cíl kapitoly

Cílem je seznámení se způsoby, možnostmi a legislativními nástroji pro ochranu kulturních hodnot v ČR. Součástí tohoto procesu je zajištění péče o nejvýznamnější doklady historického kulturního dědictví, které jsou chráněny státem jako kulturní památky. Centrálně je zajišťována odborná péče, která tvoří součást legislativních nástrojů. Studium kapitoly se dozvíte o organizaci a působnosti a způsobu zajištění státní památkové péče.

Dále se seznámíte s obsahem zákona č. 20/87 Sb., o státní památkové péči v platném znění a dalšími dokumenty, které souvisí se zachováním kulturních památek a kulturních hodnot.

Časová zátěž

- 4 hodiny /výukový čas + samostudium/

Způsob výuky

Pokud máte zájem doplnit studium kapitoly o aktuální informace z internetových zdrojů, doporučuji stránky MK a NPÚ.

<http://www.mkcr.cz>, <http://www.npu.cz>

5.1. Současná péče o kulturní hodnoty - obecný legislativní rámec

Význam kulturních hodnot je zakotven v dokumentech tvořících ústavní rámec politiky našeho státu. Jedná se o dokumenty:

- Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky,
- Ústavní listina základních práv a svobod,
- Zákony související s problematikou.

Ústava ČR vymezuje právní rámec politickému systému České republiky tím, že definuje základní výchozí principy právního uspořádání státu. K ochraně kulturních hodnot se vztahují především tyto principy :

- definuje zdroj veškeré státní moci, kterým jsou občané tohoto státu,
- deklaruje právo občana konat vše, co není zákonem zakázáno a nebýt nucen činit nic, co zákon neukládá,
- zakládá politický systém zastupitelský, spočívající ve svobodné soutěži občanských a politických sil,
- ukládá dbát šetrného využívání přírodních zdrojů a chránit přírodní bohatství,
- zaručuje samosprávu územních samosprávných celků,
- proti zneužívání politické moci vytváří pevnou mocenskou strukturu moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Ústavní listina základních práv a svobod vymezuje a určuje výchozí obecné principy, na nichž jsou lidská práva a svobody založeny. K ochraně kulturních hodnot se vztahuje zejména :

- právo na lidskou důstojnost a čest, právo na soukromí,
- právo vlastnit majetek a svobodně jím nakládat,
- nedotknutelnost obydlí,
- právo sdružování a právo podílet se na správě věcí veřejných,
- definuje hospodářská, sociální a kulturní práva,
- právo na vzdělání,
- právo na příznivé životní prostředí a šetrnost ke kulturnímu bohatství.

Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

5.2. Ústřední orgány státní správy a jejich kompetence v oblasti kulturních hodnot

Problematika ochrany kulturních hodnot na úrovni ústředních orgánů státu se týká především:

- Ministerstva kultury ve věcech výkonu památkové péče,
- Ministerstva pro místní rozvoj a jeho územních pracovišť ve věcech územního plánování a stavebního řádu,
- Ministerstva životního prostředí ve věcech ochrany životního prostředí, přírody a krajiny,
- Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ve věcech vzdělávání včetně orientace na kulturní hodnoty,
- Ministerstva práce a sociálních věcí při vytváření podmínek pro zajištění sociálně - ekonomických podmínek kulturního života občanů,

- Ministerstva financí ve věci zajišťování prostředků pro realizaci kulturního prostředí obcí.

Oblast veřejné správy a samosprávy

Základním činitelem ovlivňujícím kulturní úroveň sídel jsou orgány měst a obcí, a to orgány samosprávné a orgány, které vykonávají v přenesené působnosti státní správu. Obecní orgány mají zásadní přímý vliv na průběžnou každodenní činnost v životě obyvatel obce, která se týká také ochrany, obnovy a rozvoje kulturní úrovně jedinečného prostředí měst a venkovských sídel. Pro ochranu kulturních hodnot je podstatné pořizování a schvalování územně plánovací dokumentace, územní a stavební řízení, popřípadě řízení související. Zákon o obcích v oblasti týkající se ochrany kulturních hodnot stanovuje zejména:

- v samostatné působnosti obce pravomoc obce schvalovat program rozvoje územního obvodu obce a provádět jeho kontrolu,
- v samostatné působnosti obce pravomoc obce schvalovat podmínky a náležitosti hospodaření s majetkem obce,
- ve věcech samostatné působnosti obce vydávání obecně závazných vyhlášek,
- obec v samostatné působnosti zajišťuje hospodářský, sociální a **kulturní rozvoj**, ochranu a tvorbu zdravého životního prostředí s výjimkou těch činností, které jsou zvláštními zákony svěřeny jiným orgánům jako výkon státní správy,
- v působnosti obecního zastupitelstva je především schvalování programu územního rozvoje územního obvodu obce, schvalování rozpočtu obce a vyúčtování hospodaření obce, schvalování obecně závazných vyhlášek ve věcech samostatné působnosti obce,
- v působnosti obecního zastupitelstva je **schvalování územně plánovací dokumentace obce** - v tomto jediném případě **v přenesené působnosti** výkonu státní správy,
- v působnosti obecní rady jako výkonného orgánu zabezpečovat hospodaření obce, zřizovat a rušit komise a **vydávat obecně platné vyhlášky v přenesené působnosti** výkonu státní správy.

Legislativní působnost Krajských úřadů, pověřených měst a obcí:

- Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích /obecní zřízení/, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovením obcí s rozšířenou působností,
- sdělení č. 448/2002 Sb., jímž se uveřejňuje seznam krajských, okresních a obecních úřadů, které jsou stavebními úřady ke dni 1.1. 2002,
- Evropská charta místní samosprávy ze dne 15. října 1985,
- další dokumenty související s těmito zákony, případně dokumenty charakteru ujednání a doporučení vyplývajících ze spolupráce států EU v oblasti regionálních vazeb, státní správy a samosprávy.

5.3. Oblast péče o kulturní dědictví – památková péče

Památková péče je souhrn všech činností a opatření vedoucích k cílevědomému zachování kulturních památek, důstojné prezentaci a odpovídajícímu funkčnímu využití.

Ochrana památek je v ČR podložena zákonem ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění.

/Zákon byl postupně novelizován zákony: č. 242/1992 Sb., č. 361/1999 Sb., č. 122/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., a č. 61/2001 Sb., č. 146/2001 Sb. a č. 320/2002 Sb., č. 18/2004 Sb., č. 186/2004 Sb. a č. 3/2005 Sb./

Nařízení zákona jsou prováděna v souladu s vyhláškou MK ČR č. 66/1988 Sb.

V současné době připravuje MK nový zákon, který by měl lépe vyhovovat novým podmínkám péče o kulturní památky.

Dosud platná úprava zákona je z roku 2002 /s účinností od 1.1. 2003/, obsahuje tyto části:

Část první	- Základní ustanovení
Část druhá	- Péče o kulturní památky
Část třetí	- Archeologické výzkumy a nálezy
Část čtvrtá	- Orgány a organizace státní památkové péče
Část pátá	- Opatření při porušení povinností
Část šestá	- Ustanovení společná a závěrečná

Část první – Základní ustanovení

Účel zákona:

stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví, svědectví dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování a vhodné využívání, tak aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví a estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti.

Péče státu o kulturní památky zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu a vhodné společenské uplatnění kulturních památek.

Zákon je v souladu se zněním Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy.

Kulturní památky

Podle tohoto zákona prohlašuje MK ČR:

1) nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory,

- které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické

- které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem

2) soubory věcí podle bodu 1), i když některé věci z nich nejsou kulturními památkami.

Prohlašování věcí za kulturní památky

Pro prohlašování věcí za kulturní památky platí prováděcí vyhláška zákona o státní památkové péči č. 66/1988 Sb., ve znění vyhl. č. 139/1999 Sb. a vyhl. č. 538/2002 Sb.

Movité a nemovité věci prohlašuje za kulturní památky MK ČR. Před prohlášením věci za kulturní památku si MK může vyžádat kromě vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu s rozšířenou působností, posudek odborných, vědeckých a uměleckých institucí. Oznámení obsahuje název, druh a popis věci, fotodokumentaci, rozměry a současný stav, umístění, způsob užívání a vlastnické vztahy k věci.

Národní kulturní památky tvoří nejvýznamnější součást kulturního dědictví národa. Tyto památky prohlašuje vláda ČR nařízením, které zároveň stanoví podmínky pro jejich ochranu.

Památkové rezervace jsou územím, jejichž charakter je dán souborem nemovitých kulturních památek. Může se jednat o městskou památkovou rezervaci /MPR/, venkovskou památkovou rezervaci /VPR/, případně soubor archeologických nálezů. Tuto formu plošné ochrany rovněž prohlašuje vláda ČR. Součástí prohlášení jsou podmínky pro zabezpečení ochrany.

Památkové zóny jsou územím s menším podílem kulturních památek v prostředí sídelního útvaru nebo v krajině. Tyto lokality prohlašuje Ministerstvo kultury po projednání s Krajským úřadem a v prohlášení stanoví podmínky jejich ochrany.

Pro prohlášení památkové zóny je určující charakteristika významných kulturních hodnot území, vymezení hranice památkové zóny, popis předmětu ochrany a péče, stanovení podmínek pro stavební a další činnosti směřující k ochraně území a zvýšení kvality životního prostředí

Ústřední seznam kulturních památek - evidence kulturních památek

Soubor základních údajů, které určují památku, památkovou rezervaci, památkovou zónu.

Část druhá – Péče o kulturní památky

Ochrana a užívání kulturních památek

Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.

Je-li kulturní památka ve společenském vlastnictví, je povinností organizace, která kulturní památku užívá nebo ji má ve vlastnictví a jejího nadřízeného orgánu vytvářet podmínky pro plnění uvedených povinností.

Neplní-li vlastník kulturní památky uvedené povinnosti, vydá obecní úřad obce s rozšířenou působností po vyjádření odborné organizace státní památkové péče rozhodnutí o opatřeních, která je povinen vlastník kulturní památky učinit a zároveň určí lhůtu, ve které je vlastník povinen opatření vykonat.

Vlastníku kulturní památky přísluší oznamovací povinnost v případě poškození, ohrožení, nebo zamýšlených změn užívání příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Jde-li o nemovitou kulturní památku která je stavbou, vyrozumí též příslušný stavební úřad.

Obnova kulturních památek

Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu, je povinen si předem vyžádat **závazné stanovisko** obecního úřadu obce s rozšířenou působností, jde-li o NKP, závazné stanovisko krajského úřadu. To se týká i staveb, které nejsou kulturními památkami, ale nachází se v MPR, PZ, ochranném pásmu památky.

Závazné stanovisko obsahuje vyjádření, které práce jsou z hlediska státní památkové péče přípustné a stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést. Základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru.

Dále je stanoven postup týkající se územního řízení, řízení o povolení staveb a udržovacích prací, který je potřeba dodržovat a který stanovuje podmínky za kterých je možno stavební povolení v případě obnovy památky vydat. Orgán územního plánování nebo stavební úřad rozhoduje v souladu se závazným stanoviskem obecního úřadu s rozšířenou působností, jedná-li se o NKP závazným stanoviskem krajského úřadu.

Příslušný orgán státní památkové péče vydá závazné stanovisko k projektové dokumentaci na základě písemného vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

Příspěvek na obnovu kulturní památky

Na žádost vlastníka kulturní památky může obec nebo kraj poskytnout příspěvek na náklady spojené se zachováním nebo obnovou památky.

Ochranné pásmo

Vyžaduje-li to ochrana památky nebo jejího prostředí, vymezí obecní úřad s rozšířenou působností po vyjádření odborné organizace státní památkové péče ochranné pásmo. V ochranném pásmu může obecní úřad s rozšířenou působností po dohodě s dotčenými orgány státní správy omezit nebo zakázat určitou činnost nebo učinit jiná vhodná opatření. Pro potřeby vytvoření ochranného pásma je možno získat nebo vyvlastnit nezbytné pozemky. Také lze nařídit nezbytné úpravy staveb.

Přemístění kulturní památky

NKP a nemovitou kulturní památku, popřípadě jejich součást lze přemístit jen s předchozím souhlasem ministerstva kultury. Movitou kulturní památku lze z veřejného místa trvale přemístit jen s předchozím souhlasem krajského úřadu po odborném vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

Část třetí - Archeologické výzkumy a nálezy

Archeologické výzkumy je oprávněn provádět Archeologický ústav Akademie věd ČR. V odůvodněných případech po dohodě s AV ČR může MK ČR povolit provádění výzkumu vysokým školám nebo muzeím, pokud je provádějí v rámci vědeckých úkolů.

Archeologický ústav a oprávněné organizace jsou povinny zahájením archeologických průzkumů uzavřít dohodu s vlastníkem nemovitosti na které mají být průzkumy prováděny.

Jedná-li se o území s archeologickými nálezy na kterém má být prováděna stavební činnost, jsou stavebníci již od doby přípravy stavby povinni tento záměr oznámit Archeologickému ústavu nebo oprávněné organizaci a umožnit mu provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum. Je-li vlastníkem právnická, nebo fyzická osoba, při jejímž podnikání vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu hradí náklady stavebník, jinak hradí náklady organizace provádějící archeologický výzkum.

Archeologické nálezy

Archeologickým nálezem je věc nebo soubor věcí, které jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.

O archeologickém nález, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo muzeu přímo nebo prostřednictvím obce, na jejímž území k nález došlo. Oznámení provede osoba odpovědná za provádění prací a to nejpozději do druhého dne po archeologickém nález. Archeologický nález a naleziště musí být ponecháno beze změny až do prohlídky Archeologickým ústavem nebo muzeem, nejméně však po dobu pěti pracovních dnů po učiněném oznámení. V případě takového archeologického nález má nálezce právo na odměnu, kterou mu poskytne Krajský úřad, a to do výše ceny materiálu, jedná-li se o nález z drahých kovů nebo jiných cenných předmětů až do výše 10-ti % kulturně historické hodnoty určené na základě odborného posudku. Nálezce má právo na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s archeologickým nálezem.

Část čtvrtá - Orgány a organizace státní památkové péče

Výkonné orgány státní památkové péče

Státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou **Ministerstvo kultury ČR, krajské a obecní úřady obcí s rozšířenou působností**

Odborné organizace státní památkové péče

Ministerstvu kultury je podřízena odborná organizace státní památkové péče, **Národní památkový ústav**, který vznikl k 1.1. 2003.

Orgány státní památkové péče ve spolupráci s ostatními orgány státní správy a za odborné pomoci odborné organizace státní památkové péče, vědeckých, uměleckých a dalších odborných organizací a ústavů dbají, aby se státní památková péče zabezpečovala plánovitě, komplexně a diferencovaně a v souladu s dlouhodobou koncepcí jejího rozvoje.

Ministerstvo kultury

Je ústředním orgánem státní správy pro kulturní památky v ČR

- zpracovává prognózy, koncepce a návrhy dlouhodobých výhledů rozvoje státní památkové péče,
- sestavuje, vyhláší a provádí programy komplexní péče o kulturní památky a vytváří pro ně všestranné podmínky, posuzuje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů obnovy kulturních památek,
- usměrňuje kulturně výchovné využívání NKP a ostatních památek v souladu se zájmy státní kulturní politiky,
- koordinuje vědeckovýzkumnou činnost v oboru státní památkové péče,
- zřizuje jako svůj odborný poradní orgán vědeckou radu pro státní památkovou péči,
- spolupracuje s MŠMT a VŠ při výchově pracovníků v oboru státní památkové péče, podílí se na jejich dalším vzdělávání a pro ocenění jejich práce, jedná-li se o mimořádné výsledky, uděluje cenu za památkovou péči,
- zabezpečuje mezinárodní spolupráci v oboru státní památkové péče,
- vydává statut odborné organizace státní památkové péče, která je státní příspěvkovou organizací s celostátní působností,

Památková inspekce

Hlavním posláním památkové inspekce je vykonávat ústřední dozor nad dodržováním zákona 20/1987 Sb., ve znění pozdějších úprav a prováděcích předpisů:

- dozírá na zabezpečování komplexní péče o NKP,
- dozírá na dodržování rozhodnutí orgánů státní památkové péče k zajištění péče o kulturní památky a na to, jak vlastníci kulturních památek plní stanovené povinnosti,
- provádí rozbor stavu státní památkové péče a navrhuje opatření k jejímu prohloubení.

Památková inspekce při plnění svých úkolů spolupracuje s orgány státní památkové péče a ostatními správními úřady, kontrolními orgány, kraji, obcemi a odbornou organizací státní památkové péče a opírá se o jejich pomoc. Památková inspekce při zjištění nedostatků v péči o kulturní památky navrhuje orgánu státní památkové péče opatření k odstranění a nápravě nedostatků, popřípadě uložení pokuty, dozírá na plnění uložených opatření.

Podrobnosti o úkolech a oprávněních památkové inspekce stanoví závazný právní předpis.

Krajský úřad metodicky řídí výkon státní památkové péče v kraji.

Další úkoly a kompetence:

- plní úkoly orgánu státní památkové péče pro národní kulturní památky, pokud nepřísluší MK nebo vládě ČR,
- dozírá v rozsahu své působnosti na dodržování zákona o státní památkové péči a jeho prováděcích předpisů a vyhlášek,
- vykonává státní stavební dohled při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče a plní další úkoly vyplývající ze zákona o státní památkové péči,
- schvaluje koncepci podpory státní památkové péče v kraji v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v ČR a po projednání s MK ČR,
- schvaluje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů a programů zachování a obnovy kulturních památek v kraji,
- usměrňuje kulturně výchovné využití kulturních památek v kraji.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Vykonává a organizuje státní památkovou péči ve stanoveném správním obvodu v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v ČR.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností dále:

- zpracovává prognózy, koncepce a návrhy dlouhodobých výhledů rozvoje státní památkové péče,
- sestavuje, vyhledává a provádí programy komplexní péče o kulturní památky a vytváří pro ni všestranné podmínky, posuzuje návrhy dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů obnovy kulturních památek,
- usměrňuje kulturně výchovné využívání NKP a ostatních památek v souladu se zájmy státní kulturní politiky,
- koordinuje vědeckovýzkumnou činnost v oboru státní památkové péče,
- zřizuje jako svůj odborný poradní orgán vědeckou radu pro státní památkovou péči,
- spolupracuje s MŠMT a VŠ při výchově pracovníků v oboru státní památkové péče, podílí se na jejich dalším vzdělávání a pro ocenění jejich práce, jedná-li se o mimořádné výsledky, uděluje cenu za památkovou péči,
- zabezpečuje mezinárodní spolupráci v oboru státní památkové péče,
- vydává statut odborné organizace státní památkové péče, která je státní příspěvkovou organizací s celostátní působností,

Obecní úřad obce s rozšířenou působností se při plnění úkolů opírá o odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče.

Obec

Pečuje o kulturní památky v rozsahu katastrálního území a dbá na to, aby vlastníci památek dodržovaly povinnosti, které jim ukládá zákon. Vychází při tom z odborných vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

Obec může podle místních podmínek zřídit právnickou osobu nebo organizační složku pro obnovu kulturních památek.

Komise státní památkové péče, konzervátor státní památkové péče a zpravodajové státní památkové péče

Rada kraje a rada obce s rozšířenou působností zřizují podle potřeby pro všestranné posuzování a koordinaci úkolů státní památkové péče komise státní památkové péče jako pracovní komise.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností jmenuje po vyjádření odborné organizace státní památkové péče konzervátora památkové péče, jako dobrovolného pracovníka. Konzervátor je členem komise státní památkové péče zřízené radou obce s rozšířenou působností.

Úkolem konzervátora je soustavně sledovat stav kulturních památek, podávat obecnímu úřadu s rozšířenou působností zprávy o jejím stavu, péči o ně a jejich využití, navrhuje potřebná opatření a napomáhá k propagaci kulturních památek.

Na návrh konzervátora mohou být obecním úřadem s rozšířenou působností pověřeni pro vymezený územní obvod dobrovolní pracovníci do funkce zpravodajů památkové péče, kteří spolupracují s konzervátorem.

Jejich činnost a činnost konzervátora řídí obecní úřad s rozšířenou působností, odbornou pomoc poskytuje odborná organizace státní památkové péče.

Odborná organizace státní památkové péče

Ve smyslu ustanovení zákona č.20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č.320/2002 Sb., vznikl k 1.1. 2003 **Národní památkový ústav, který je odbornou institucí státní památkové péče s celostátní působností.**

Je organizací pro výkon a koordinaci veškeré odborné činnosti v oboru státní památkové péče k zabezpečení jednoty kulturně politických záměrů a ideově politických, ekonomických a technických hledisek, jakož i perspektivního rozvoje státní památkové péče.

Odborná organizace státní památkové péče

- zpracovává rozboru stavu a vývoje státní památkové péče, podklady pro prognózy, koncepce a dlouhodobé výhledy rozvoje státní památkové péče,
- organizuje, koordinuje a plní vědeckovýzkumné úkoly, rozpracovává teorii a metodologii státní památkové péče a metodiku společenského uplatnění kulturních památek,
- plní úkoly odborně metodického, dokumentačního a informačního pracoviště pro úsek státní památkové péče a zabezpečuje průzkumy, výzkumy a dokumentaci kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón,
- vede ústřední seznam kulturních památek,
- připravuje odborné podklady pro ministerstvo kultury, zejména pro prohlášení věcí za kulturní památky,
- zpracovává potřebné podklady pro ostatní orgány státní památkové péče, metodicky usměrňuje činnost konzervátorů a zpravodajů a poskytuje bezplatnou odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při zajišťování péče o ně,

- zabezpečuje odborný dohled nad prováděním komplexní péče o kulturní památky a nad jejich soustavným užíváním,
- sleduje kulturně výchovné využití kulturních památek a jejich propagaci a zabezpečuje kulturně výchovné využití a zpřístupnění kulturních památek s nimiž hospodaří,
- zabezpečuje další vzdělávání pracovníků v oboru státní památkové péče,
- plní další úkoly z pověření MK.

Odborná organizace státní památkové péče si pro zajištění činností vytváří se souhlasem MK a po projednání s krajem krajská, případně další odborná pracoviště.

Sídlo Národního památkového ústavu je Praha 1, Valdštejnské nám. 3, PSČ 118 11

Struktura a organizační členění NPÚ Praha – viz tabulka

NPÚ je členěn na vnitřní organizační jednotky pro Prahu a územní odborná pracoviště, která zajišťují odbornou činnost pro výkon státní památkové péče.

Národní památkový ústav Praha

Územní odborná pracoviště

Území	Sídlo pracoviště
Hlavní město Praha	Praha
Středočeský kraj	Praha
Jihočeský kraj	České Budějovice
Plzeňský a Karlovarský kraj	Plzeň
Pardubický a Královehradecký kraj	Pardubice
Ústecký a Liberecký kraj	Ústí nad Labem
Jihomoravský, Zlínský kraj a kraj Vysočina	Brno
Olomoucký kraj	Olomouc
Moravskoslezský kraj	Ostrava
Správa státního zámku Sychrov, specializované pracoviště	Zámek Sychrov

Národní památkový ústav zabezpečuje koordinaci a rozvoj odborných činností, včetně teorie, metodologie a mezinárodní spolupráce.

Vede Ústřední seznam kulturních památek, zajišťuje činnosti spojené s jeho aktualizací, změnami evidence, provádí evidenci ochranných pásem nemovitých kulturních památek a další činnosti vyplývající ze zákona a prováděcích předpisů.

Poskytuje odborná vyjádření vyžádaná orgány státní správy a obecními úřady s rozšířenou působností.

Poskytuje podklady, informace a odborné konzultace vlastníkově nebo projektantovi v souvislosti s následným odborným vyjádřením pro místně příslušný úřad státní správy a na jeho žádost.

Oprávnění orgánů a odborné organizace státní památkové péče

Orgán nebo odborná organizace státní památkové péče jsou na základě osvědčení oprávněny ke vstupu do objektů a nemovitostí a vykonávat v nich odborné, dokumentační a konzervační práce a odborný dozor.

Část pátá - Opatření při porušení povinností

Pokuty právníkům a fyzickým osobám při výkonu podnikání

Obecní úřad s rozšířenou působností má možnost uložit pokutu právníké, nebo fyzické osobě oprávněné k podnikání až do výše 100 000 Kč, z důvodů uvedených v § 35 zákona o státní památkové péči. Jedná se zejména o vědomé zničení, poškození a nechránění kulturní památky, neudržování a neodpovídající užívání, porušování podmínek ve vymezeném ochranném pásmu, provádění obnovy památky bez závazného stanoviska obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nebo nedodržení podmínek určených v tomto stanovisku. Krajský úřad je oprávněn k uložení pokuty až do 500 000 Kč v případě, že se jedná o NKP.

Podle § 39 zákona – Přestupky, může Obecní úřad s rozšířenou působností z důvodů uvedených v zákoně, uložit pokutu fyzické osobě do výše 10 000 Kč, Krajský úřad do výše 50 000 Kč v případě, že se jedná o NKP.

Závěrem je třeba připomenout, že změnou Ústavy České republiky od června 2002 se staly nedílnou součástí našeho právního řádu, pokud jde o ochranu hmotného kulturního dědictví a péči o něj dvě mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána:

Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy a Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy .

5.4. Oblast péče o přírodní a krajinné bohatství

Jedná se o samostatnou rozsáhlou a široce strukturovanou problematiku, zahrnující oblasti péče o životní prostředí, přírodu a krajinu, ovzduší, vody, lesy a lesní hospodářství, zemědělský půdní fond, nerostné bohatství, ze kterých přímo a viditelně s ochranou a vytvářením kulturních hodnot městského, příměstského a vesnického prostředí.

K uvedené problematice se vztahuje zejména :

- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí ve znění zákona č.123/1998 Sb.,
- zákon č. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí,
- zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí,
- zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa,
- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění zákona č.93/2004 Sb.,
- zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění zákonného opatření Předsednictva ČNR č. 347/1992 Sb. a ve znění nálezu ÚS ČR č. 3/1997 Sb., zákon 289/1995 Sb., zákon 218/2004 Sb., a příslušné prováděcí předpisy.

Další platné vyhlášky, prováděcí předpisy a metodické pokyny.

Ve výčtu legislativních nástrojů pro zachování kulturních hodnot nelze pominout základní dokument platný pro veškerou stavební činnost v území, zahrnující legislativní předpisy pro územní plánování - stavební řád, sankce v případě přestupků a další ustanovení týkající se činností spojených se stavebními činnostmi.

5.5. Stavební zákon a související předpisy

• **Zákon č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu /stavební zákon/** ve znění pozdějších změn a předpisů, **od 1. 1. 2007 Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu**

- Vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu,
- Vyhláška č. 135/2001 Sb. o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci,
- Vyhláška č.132/1998 Sb., kterou se provádí některá ustanovení stavebního zákona,

uvedené vyhlášky jsou v souvislosti s platností nového zákona v nové úpravě, před schválením!

- a další související vyhlášky a předpisy dle povahy konkrétní problematiky.

Předmětem úpravy stavebního zákona jsou právní a věcné vztahy, vznikající při provádění územně plánovacích činnostech a činnostech souvisejících se zástavbou a koncepcí využití území. Má zcela mimořádný význam pro utváření území.

Stavební zákon především definuje cíle a úkoly územního plánování, druhy územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace, orgány územního plánování, pořizování a schvalování územně plánovací dokumentace.

Územní plán obce představuje základní dokument, podle něhož je spravováno území obce. Smyslem a účelem územního plánu je v rámci dialogu mezi představiteli obcí, pořizovateli a zhotoviteli dokumentu a veřejností dosáhnout shody o správě území, o způsobech jeho utváření a je tak ve svém důsledku dohodou občanů, obce a státu. Územní plán slouží k tvorbě programů a politik obce, vytváří podmínky pro výkon správy obce cestou územního a stavebního řízení a řízení s nimi souvisejícími.

Územní plán vychází ve strategické rovině ze zhodnocení kvalit území, jeho kulturních a civilizačních hodnot a z ověření silných a slabých stránek místa. Ověřuje potenciál území a vymezuje klíčová místa rozvoje. Popisuje obraz území, jeho charakter a život v něm z hlediska základních funkcí /bydlení-práce-volný čas/. Stanovuje míru stability s rozlišením na stabilizované území, transformační území a rozvojové plochy. V rovině regulací stanovuje a zdůvodňuje limity funkčního využití a prostorového uspořádání včetně limitů pro činnosti v území a podmínek pro jeho obslužnost. Vytváří komplexní informaci o kapacitě území, vymezuje rozsah veřejných investic a stanovuje dohodnuté priority rozvoje. Územní plán tedy v prvním kroku řeší kritická místa a deficity území a následně ochranu hodnot, které jsou silnou stránkou území. Reguluje činnosti, které by oslabovaly tyto hodnoty.

Významnou součástí územního plánování je jeho procedurální stránka od pořizování, přes zadávání a zhotovování ke schvalování. Klíčovým momentem z hlediska ochrany, obnovy a tvorby kulturních hodnot je nenásilné, avšak důsledné uplatňování stanovených zásad v praktickém každodenním životě obcí.

Územní řízení je nedílnou součástí územního plánování. Uzavírá územně plánovací proces v konkrétních případech schvalování jednotlivých investičních aktivit rozhodováním o umístění staveb a zpětnou vazbou vyvolává změny územního plánu. Z hlediska ochrany veřejných zájmů, včetně ochrany kulturních hodnot, jsou zásadně důležitá rozhodnutí o chráněném území nebo o ochranném pásmu a rozhodnutí o využití území. K územnímu řízení je příslušný stavební úřad a jeho účastníky jsou navrhovatel a fyzické a právnické osoby, jejichž vlastnická či jiná práva k pozemkům nebo stavbám jsou dotčena. K územnímu řízení poskytují svá stanoviska i dotčené orgány státní správy.

Stavební řízení zahrnuje řízení o povolování a změnách staveb a udržovacích pracích. Ve stavebním povolení stanoví stavební úřad závazné podmínky pro provedení a užívání stavby a rozhodne o námitkách účastníků řízení. Stavební úřad zabezpečí stanovenými podmínkami zejména ochranu veřejných zájmů, komplexnost stavby, dodržení obecných technických norem a dodržení požadavků stanovených dotčenými orgány státní správy.

Úloha stavebních úřadů je z hlediska ochrany kulturních hodnot zásadní a v konečném důsledku rozhodující, neboť jsou poslední instancí při povolování staveb a tím i nejdůležitějším stupněm v řetězci orgánů, uplatňujících se v procesu faktického prosazování legislativních nástrojů ochrany kulturních hodnot a jejich uvádění v život v reálné každodenní praxi.

Se stavebním zákonem souvisí zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, v platném znění.

Pro problematiku obnovy a zachování kulturních hodnot je významný § 23 Komory, bod 6, který vymezuje úkoly působnosti Komory, mezi které náleží zejména:

- pečovat o stavební kulturu a o kulturu utváření prostředí,
- spolupůsobit při ochraně veřejných zájmů v oblasti výstavby, architektury a územního plánování.

Tímto zákonem se rovněž stanovují požadavky na odpovídající vysokoškolské odborné vzdělání a podmínky na délku praxe, kterou je autorizovaná osoba povinna absolvovat před udělením autorizace. Autorizovaný architekt, inženýr a autorizovaný technik pro vstup do komory prochází zkouškami odborné způsobilosti a skládají slib, ve kterém mimo jiné slibují ctít veřejné zájmy, respektovat přírodní a kulturní hodnoty a vytvářet kvalitní architektonické dílo.

5.6. Zkvalitnění koncepce a účinnosti péče o památkový fond v ČR do roku 2005

Ministerstvo kultury ČR podle usnesení vlády přijalo v roce 2002 novou koncepci památkové péče do roku 2005, která se zaměřila zejména na tyto oblasti:

Uchování a prezentace památkového fondu

Úkolem bude průběžná aktualizace památkové ochrany, zrušení ochrany nemovitých, movitých a souborů, jejichž ochrana byla převážně z ideologických důvodů nebo v těch případech, kdy došlo k nežádoucím devastacím změnám. Nadále posilovat význam památkového fondu přípravou zpracováním dalších památek k nominaci pro zápis do Seznamu světového dědictví. Zajistit monitoring a odbornou péči souboru NKP, MPR, PZ a památek zapsaných na Seznam světového dědictví. Ve smyslu Úmluvy o opatřeních k ochraně K.H. v případě ozbrojeného konfliktu označit a vybudovat ochranu vybraných kulturních památek

Diferenciace památkové ochrany v památkových územích

Provést reidentifikaci památkových hodnot v památkově chráněných územích, vyhodnocení a digitalizaci dat a jejich převedení do dokumentace v rozsahu plánu zásad památkové ochrany území MPR a PZ a postupné aplikace v procesu územního plánování. Dokončit identifikaci území s archeologickými nálezy.

Posílení právní jistoty vlastníků památek

Posilovat princip stanovování podmínek pro zamýšlenou obnovu památky v dostatečném předstihu, zjednodušit plnění a rozsah povinností vlastníků, uživatelů kulturních památek a ostatních nemovitostí, které jsou součástí památkově chráněného území.

Nová úloha obcí

Koncipovat novou kategorii památkové ochrany jako nástroje péče o dochované historické prostředí v obcích a v krajíně, s novým vymezením samosprávné působnosti obcí. Monitoring péče o památkové hodnoty v území předřadit prohlášení VPR a VPZ.

Decentralizace a zjednodušení výkonu státní správy

Decentralizaci výkonu státní správy ve věcech památkové péče vázat na činnost Krajských úřadů.

Metodické řízení a odborná úroveň oboru památkové péče

Stanovit odborné organizaci státní památkové péče závazný obsah, formu a lhůtu pro vydávání písemných vyjádření, sloužících jako důkaz o zamýšlené obnově kulturní památky. Zpracovávat odborné metodiky, realizovat odborné vzdělávání, zvyšovat odbornost pracovníků specializovaným vzděláváním.

Soustředit institucionální výzkum a vývoj v památkové péči na koncepci účinnější péči o památkový fond v ČR.

Finanční podpora vlastníků památek

Různé formy účelových příspěvků z rozpočtu Ministerstva kultury.

Zapojení občanských iniciativ do péče o památkový fond.

Podporovat občanská sdružení, osvětovou a odbornou publikační činnost v oboru památkové péče.

Památky a cestovní ruch

Aktualizace, informační systém, strategie státu v oblasti památek a cestovního ruchu.

Ochrana movitých památek

Zdokonalit evidenci, zajistit rozvoj Integrovaného systému movitého kulturního dědictví.

Nová právní úprava památek

Koncipovat postavení věcně příslušné odborné organizace státní památkové péče jako účastníka správního řízení u obnovy památek zapsaných na Seznam světového kulturního dědictví.

Zpracovat návrh nového památkového zákona.

Shrnutí kapitoly

Péče o kulturní hodnoty a památky v současnosti je společenskou potřebou a závazkem vůči našim předchozím i budoucím generacím. Péči o kulturní hodnoty je třeba chápat jako cílevědomou koordinovanou činnost, vycházející z potřeby vnímání a tvorby kvalitního životního prostředí, životního stylu, příležitosti k zajímavé prezentaci, inspiraci k nové tvorbě. Pro zachování, regeneraci a odpovídající využití kulturních památek a kulturního prostředí jsou v ČR vytvořeny mechanismy, které vytváří dostatečnou zárukou žádaného výsledku.

Význam rozvíjení kulturních hodnot, kulturního prostředí, vzdělání a zásad kulturní společnosti je obsahem programového prohlášení vlády ČR. Jedním z úkolů je v době funkčního období vypracovat a předložit ke schválení návrh zákona o podpoře kultury a připravit systém vícezdrojového financování. Vláda je si vědoma povinnosti pečovat o památníky, muzea a instituce související s tradicí české státnosti a v této souvislosti vnímá a potvrzuje svou odpovědnost za jejich stav.

Otázky k zamyšlení

1. Který zákon v ČR určuje ochranu památek a památkovou péči? /označení, název zákona/
2. Jaká je definice památky podle tohoto zákona?
3. Kdo je podle tohoto zákona kompetentní k prohlášení kulturní památky?
4. Jaké kategorie kulturních památek se podle zákona rozlišují?
5. Je v zákoně obsažená péče o archeologické nálezy a lokality? Co je dle tohoto zákona archeologickým nálezem? Kdo je oprávněn provádět archeologické výzkumy?
6. Uveďte název odborné organizace památkové péče v ČR a její strukturu.
7. Kdo je povinen se o památku zapsanou v Ústředním seznamu nemovitých památek starat a udržovat ji?
8. Mohou se kulturní památky využívat k libovolným účelům?
9. Co obsahuje „závazné stanovisko“ k obnově kulturní památky, kdo ho vydává a na základě jakého elaborátu?
10. Jaké jsou podle zákona sankce při nedodržování povinností vlastníka kulturní památky?
11. Kdo dává podnět k zapsání objektu do Ústředního seznamu kulturních památek?
12. Uveďte dva základní dokumenty mezinárodního významu, týkající se historického kulturního dědictví, které jsou od roku 2002 součástí našeho právního řádu.